

**UTICAJ PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE NA SPOLJNU
TRGOVINU I RAZVOJ NOVIH ČLANICA****IMPACT OF THE ENLARGEMENT OF THE EUROPEAN UNION ON THE FOREIGN
TRADE AND DEVELOPMENT OF THE NEW MEMBERS****Milenko Krajišnik**Univerzitet u Banjoj Luci, Ekonomski fakultet Banja Luka, **Bosna i Hercegovina**
University in Banja Luka, Economic faculty Banja Luka, **Bosna Hercegovina****Aleksandra Žutić**Univerzitet u Banjoj Luci, Ekonomski fakultet Banja Luka, **Bosna i Hercegovina**
University in Banja Luka, Economic faculty Banja Luka, **Bosna Hercegovina**

Originalni naučni rad

DOI 10.1515/eoik-2017-0010, UDK 339.56.055:336.6(4-672EU)

Original scientific paper

REZIME

Jedna od najvažnijih karakteristika procesa globalizacije je stvaranje različitih regionalnih ekonomskih integracija. Najrazvijenija regionalna ekonomska integracija u svijetu je Evropska unija. Evropska unija je od osnivanja, kada su šest zemalja osnivača formirali zonu slobodne trgovine za uglj i čelik, prošla sve faze razvoja ekonomskog integrisanja, preko carinske unije i zajedničkog tržišta do ekonomske i monetarne unije. Kroz šest krugova proširenja Evropska unija je postala integracija 28 zemalja članica sa preko 500 miliona stanovnika. Svako proširenje ove regionalne integracije imalo je uticaj na ekonomsku poziciju i razvoj kako starih, tako i novih članica. Najveće povećanje broja članica donijelo je peto, veliko proširenje Evropske unije, kada se broj zemalja članica povećao ukupno za dvanaest zemalja, prvo za deset, a kasnije još za dvije zemlje

Efekte ovog proširenja Evropske unije na bivše socijalističke zemlje posebno su interesantni, kako zbog broja novih članica tako i zbog činjenice da su ove zemlje u procesu pridruživanja prošle i tranzicioni proces ka tržišnoj ekonomiji.

Cilj ovog rada je ispitivanje efekata proširenja Evropske unije na spoljnu trgovinu novih članica, te uticaj promjena u spoljnoj trgovini na ekonomski razvoj ovih zemalja. Analiza efekata ulaska u Evropsku uniju može biti interesantna za zemlje koje nastoje da u budućnosti postanu članice ove ekonomske regionalne integracije.

Ključne riječi: Evropska unija, proširenje, nove članice, spoljna trgovina, privredni rast

SUMMARY

One of the most important characteristics of the process of globalization is the creation of different regional economic integrations. The most developed regional economic integration in the world is the European Union. Since it was found, when six founder countries created the free trade area for coal and steel, European Union passed all the phases of development of the economic integration, through the customs union and common market to the economic and monetary union. Through the six waves of enlargement European Union has become the integration of 28 countries with over 500 million inhabitants. Every enlargement of this regional integration had an impact on the economic position and the development of both the old and the new members. The biggest increase in the number of members brought the 5th big enlargement of the European Union, when the number of the member countries increased in total for 12 countries, first for 10, and then for 2 more.

The effects of this enlargement on former soviet countries are specially interesting not only because of the number of the new members, but also because of the fact that these countries during the joining have also pass the process of the transition to the market economy.

The aim of this work is to examine the effects of the enlargement on the foreign trade of the new members, and the effects of the changes in foreign trade on the economic development of these countries. The analysis of the effects of joining the European Union could be interesting for the countries which strive to become members of this economic regional integration.

Keywords: European Union, enlargement, new members, foreign trade, economic growth.

UVOD

Evropska unija je najrazvijenija regionalna ekonomska integracija i najjača trgovinska sila svijeta. Od svog osnivanja 1957. godine do danas proširivala se na nove zemlje članice šest puta. Nakon šezdeset godina rasta i razvoja Evropska unija je pred prvim procesom razdruživanja, jer je odluku o izlasku iz Unije donijela Velika Britanija. Sva proširenja Evropske unije mogu se svrstati u dvije grupe. Prvu grupu čine proširenja na kapitalističke zemlje koje su već imale demokratski politički sistem i tržišnu ekonomiju.

Generalno, prva četiri kruga proširenja su obuhvatala zemlje koje su već tada bile relativno ekonomski stabilne, demokratski razvijene i u velikoj mjeri prilagođene zakonodavstvu EU (sa izuzetkom mediteranskih zemalja: Grčke, Španije i Portugala). Sa ovom grupom proširenja Evropska unija je imala 15 članica.

Drugu grupu proširenja čine peto i šesto proširenje koje obuhvata bivše socijalističke zemlje (sa izuzetkom Kipra i Malte), koje su u ispunjavanju uslova za članstvo prošle kroz period tranzicije uvodeći demokratski politički sistem i tržišnu ekonomiju kao osnovne okvire svog ekonomskog i društvenog razvoja. Neke od njih su bile i novoformirane države nastale raspadom većih država (SSSR, Čehoslovačke i Jugoslavije).

Svako proširenje regionalne ekonomske integracije nosi sa sobom statičke i dinamičke ekonomske efekte, koji se prije svega ogledaju u stvaranju i skretanju trgovine, te u promjeni privredne strukture i ekonomskom rastu i razvoju novih članica.

U ovom radu ćemo analizirati uticaj evropskih integracija na kretanje spoljne trgovine, odnosno uvoza, izvoza i spoljnotrgovinskog bilansa u zemljama koje su u okviru petog i najvećeg proširenja postale članice Evropske unije. Pored toga predmet analize je uticaj povećanja izvoza na ekonomski rast novih članica.

INTRODUCTION

The European Union is the most developed regional integration and the most powerful trade force in the world. Since its foundation, in 1957, It has been enlarged upon new members six times. After 60 years of growth and development, the European Union is facing the first process of disintegration, because of the UK decision to leave the Union. All the Union enlargements can be divided in two groups. The first group refers to the enlargements on the capitalist countries which already had the democratic political system and the market economy.

In general, first four waves of enlargement included the countries which were already fairly economically stable, democratically developed, and largely adapted to the legislation of the EU (except the Mediterranean countries: Greece, Spain and Portugal). With this group of enlargement the EU had 15 members.

The second group of enlargements refers to the 5th and the 6th waves which include former Soviet countries (except Cyprus and Malta); during the fulfilling of the conditions for the membership they went through a period of transition introducing the democratic political system and the market economy as the basic frames of its economic and social development. Some of them were new countries formed after the disintegration of bigger countries (USSR, Czechoslovakia and Yugoslavia).

Every enlargement of the regional economic integration brings static and dynamic economic effects, which are primarily reflected in trade creation and trade diversion, in the change of the economic structure and growth and in developing of the new members.

In this work we will analyze the impact of the European integration on the foreign trade, i.e. on the import, export and the trade balance of the countries which became members of the EU within the 5th and the biggest enlargement. Therewith the object of the analysis is the impact of the increase of export on the economic growth of the new members.

PETO PROŠIRENJE EVROPSKE UNIJE

Evropska unija predstavlja integraciju 28 zemalja na ekonomskom i političkom nivou, koja je otvorena za sve zainteresovane zemlje koje žele postati njene punopravne članice.

Pristupanje uniji je povezano sa ispunjenjem kriterijuma iz Kopenhagena (Savjet Evrope u Kopenhagenu, 1993). Stabilna demokratija, vladavina zakona, poštovanje ljudskih prava, uz dovoljno razvijenu tržišnu ekonomiju koja može prihvatiti uslove konkurencije jedinstvenog tržišta i ispuniti uslove konvergencije (provjeru vrši Savjet Evrope), predstavljaju ključne kriterijume za sticanje statusa člana Zajednice (Popović, 2009.)

Prvi koraci u formiranju Evropske unije počeli su potpisivanjem sporazuma iz Pariza 1951. godine kada je osnovana Evropska zajednica za uglj i čelik, koju su činile Njemačka, Francuska, Italija, Belgija, Holandija i Luksemburg. Ove zemlje su sporazumom u Rimu 1957. godine osnovale Evropsku ekonomsku zajednicu. Takođe, osnovana je i Evropska zajednica za atomsku energiju – Euroatom. Ove dvije zajednice su kasnije spojene u Evropsku zajednicu, koja danas postoji pod imenom Evropska unija. Prvo proširenje bilo je 1973. godine kada su Danska, Irska i Velika Britanija postale članice. Grčka je postala članica 1981. godine. Treće proširenje predstavljalo je uključenje Španije i Portugala 1986. godine, a četvrto kada su Austrija, Finska i Švedska 1995. godine postale članice današnje Evropske unije.

Najveće proširenje EU se desilo 2004. godine kada je osam bivših komunističkih zemalja: Češka, Estonija, Mađarska, Latvija, Litvanija, Poljska, Slovačka i Slovenija, zajedno sa Kiprom i Maltom ušlo u EU. Peto proširenje je završeno 2007. godine, kada su članice EU postale Rumunija i Bugarska. Posljednje proširenje Evropske unije se desilo 1. jula 2013. kada je Hrvatska postala članica.

Evropska unija proces proširenja vidi kao mogućnost za promovisanje stabilnosti i prosperiteta u Evropi. Neki autori smatraju da je proces proširenja tokom godina pomogao

THE FIFTH ENLARGEMENT OF THE EUROPEAN UNION

The European Union represents an integration of 28 countries on the economic and political level, which is open to all countries that are interested in becoming full members. The access to the Union is connected to the fulfillment of the Copenhagen criteria (Council of Europe in Copenhagen, 1993.)

Stable democracy, rule of law, respect for human rights, with enough developed market economy that can accept the conditions of the single market and accomplish the convergence criteria (controlled by Council of Europe), represent the key conditions to get the status of a member of the Union. (Popović, 2009.)

The first phases of the European Union creation started with the signing of the Treaty of Paris in 1951, when the European Coal and Steel Community were founded by German, France, Italy, Belgium, Holland and Luxembourg. With the Treaty of Rome in 1957 these countries created the European Economic Community. Also was created European Atomic Energy Community – Euratom. These two communities were later merged in the European Community, which exists today under the name of European Union. The first enlargement is dated to 1973, when Denmark, Ireland and Great Britain became members. Greece joined in 1981. The third enlargement included Spain and Portugal in 1986. The fourth was in 1995, when Austria, Finland and Sweden became members of the European Union.

The biggest enlargement dates back to 2004, when 8 former communistic countries (Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Slovakia and Slovenia), together with Cyprus and Malta, joined the EU. The fifth enlargement came to an end in 2007, when Romania and Bulgaria became members. The last enlargement was in July 2013, as Croatia became a member.

The European Union sees the enlargement process as a chance to foster stability and prosperity in Europe. Some authors believe that the enlargement process helped different

mnogim zemljama da se transformišu u funkcionalne demokratije i otvorena društva. Peto proširenje Evropske unije predstavlja istorijski korak u ujedinjenju Evrope. Sa deset zemalja koje su pristupile 2004. godine i još dvije 2007. godine, ovo proširenje je bilo najveće, kako po broju zemalja, tako i po veličini teritorije i broju stanovnika. Jedan od najvažnijih aspekata ovog proširenja je što je ujedinilo zemlje koje su imale različite ekonomske i političke sisteme u prošlosti. Peto proširenje EU simbolično je predstavljalo i ujedinjenje Evrope nakon podjela tokom perioda Hladnog rata, a proces je pokrenut poslije pada Berlinskog zida. Pokretačka snaga velikog proširenja bila je želja da se osiguraju mir, stabilnost i prosperitet u Evropi, ali je to podrazumijevalo i troškove, pa je EU uspostavila više finansijskih instrumenata da bi pomogla tadašnjim kandidatima.

Veliko proširenje učinilo je Evropu prosperitetnijom, donijelo joj veći uticaj u svijetu i koristilo je i "novim" i "starim" članicama Unije. Tim proširenjem broj stanovnika Evropske unije se povećao na više od 500 miliona, broj zvaničnih jezika u Uniji sa 11 na 20, dok se teritorija povećala za 3,9 miliona kvadratnih kilometara. Poslije posljednjeg, šestog proširenja, nakon ulaska Hrvatske Evropska unija ima 28 zemalja članica, površinu 4,3 miliona kvadratnih kilometara i oko 508 miliona stanovnika. Ona predstavlja veliko tržište koje se koristi za plasman proizvoda i usluga. Koncentraciju finansijskih i industrijskih potencijala dopunjavaju povoljan broj i struktura raspoložive radne snage (Popović, 2016). Ovo veliko tržište jake kupovne moći je donijelo značajne prednosti novim članicama, a koje se odnose na jačanje veza između zemalja članica, povećanje obima razmjene i povoljniju spoljnotrgovinsku poziciju u širim razmjerama.

countries during years to transform itself in functional democracies and open societies.

The fifth enlargement of the European Union represents the historical step for the union of Europe. With ten countries that joined in 2004 and two more in 2007, this enlargement was the biggest, as well for the number of countries, as for the size of the territory and the number of habitants. One of the most important aspects of this enlargement is the union of countries which had different economic and political systems in the past. The fifth enlargement also represented a symbolic union of Europe after the divisions during the Cold war, and the process started after the Fall of the Berlin wall. The driving force for the big enlargement was the desire to secure peace, stability and prosperity in Europe, but that demanded costs, so the EU established several financial instruments to help the candidates since then.

The big enlargement made Europe more prosperous, brought bigger influence in the world and it was useful to both new and old members of the Union. With this enlargement the number of the habitants in the European Union increased up to more than 500 million, the number of official languages increased from 11 to 20, while the area increased for 3,9 million square meters. After the last, six enlargement, after Croatia joined, the European Union counts 28 member countries, an area of 4,3 million square meters and around 508 million habitants. It represents a big market which is used to place products and services. The concentration of financial and industrial potentials complements the convenient number and structure of the labor force. (Popović, 2016.). This big market with strong purchasing power brought significant advantages to the new members, such as stronger relations between member countries, the volume increase of the exchange and more convenient foreign trade position on large scale.

EFEKTI PROŠIRENJA REGIONALNIH EKONOMSKIH INTEGRACIJA

Efekti regionalnih ekonomskih integracija mogu biti statički i dinamički. Statički efekti se ogledaju u stvaranju i skretanju trgovine. Stvaranje trgovine (Tradecreation) podrazumijeva zamjenu domaće proizvodnje u jednoj od zemalja članica regionalne integracije jeftinijim uvozom istovrsnih proizvoda iz druge zemlje članice integracije (Bjelić, 2008). Stvaranje trgovine se događa kada proizvođači u jednoj zemlji članici ustanove da mogu više uvoziti iz, i izvoziti u drugu zemlju članicu usljed eliminisanja carina, jer im je, u skladu sa opštim tržišnim principima, roba konkurentnija nakon ukidanja trgovinskih barijera.

Sa druge strane, skretanje trgovine (Trade diversion) podrazumijeva zamjenu uvoza proizvoda nižim troškovima izvan regionalne ekonomske integracije, uvozom proizvoda višim troškovima unutar integracije. Ovo je moguće zbog preferencijalnog trgovinskog tretmana zemalja članica regionalne ekonomske integracije. Skretanje trgovine samo po sebi smanjuje blagostanje jer efikasniju proizvodnju zamjenjuje manje efikasnom proizvodnjom. (Bjelić, 2008). Efekti stvaranja i skretanja trgovine predstavljaju statičke koristi ili gubitke od ekonomske integracije, u zavisnosti od toga da li su veće koristi od stvaranja trgovine ili gubici od njenog skretanja.

Glavni efekat regionalne trgovinske liberalizacije je realokacija resursa (Kovačević, 2000). U interesu zemalja članica regionalnih integracija je da ostvare što je moguće više koristi od pristupanja tim integracijama, a one se ogledaju u poboljšanju cjelokupnog privrednog ambijenta. Ako se analiza vrši sa ovog aspekta onda se govori o dinamičkim efektima regionalnih integracija, odnosno njihovim dugoročnim koristima po zemlje članice: ekonomiji obima, rast konkurencije, efekti odnosa razmjene što sve doprinosi većoj i bržoj tehnološkoj promjeni, širenju produktivnih tehnika u okviru zajedničkog tržišta i napretku nacionalne privrede u cjelini. Ekonomija obima je jedan od najvažnijih

EFFECTS OF THE ENLARGEMENT OF THE REGIONAL ECONOMIC INTEGRATIONS

The effects of the regional economic integrations can be static and dynamic. Static effects are reflected in trade creation and trade diversion. Trade creation means substitution of the domestic production in one of the state members by cheaper import of the same products from the other state member of the integration. (Bjelić, 2008). Trade creation happens when the producers in one member state finds that they can export more from and import more in other state member due to customs abolition, because in accordance with general market principles, the merchandise is more competitive after the abolition of barriers to trade.

On the other hand, trade diversion means substitution of the products import, with lower costs from outside the regional economic integration, by the import of products with the higher costs inside the integration. This is due to the preferential trade treatment of the member states of the regional economic integration. Trade diversion itself decreases prosperity since it replaces more effective production with the less one. (Bjelić, 2008.)

The effects of trade creation and diversion represent static benefits or loses for an economic integration, what depends if are bigger the benefits from trade creation or loses from trade diversion.

The main effect of the regional trade liberalization is the relocation of the resources (Kovačević, 2000). It is in the interest of the members of regional integrations to achieve as many as possible benefits coming from the joint of these integrations, which affect the improvement of a whole economic environment. If the analysis originates from this point of view, then we can talk about dynamic effects of the regional integrations: i.e. its long term benefits for the member states: economies of scale, increase of competition, effects of exchange ratio, what contributes to a bigger and faster technological change, the spread of producing technics on a single market and progress of a domestic economy as a whole.

Economies of scale is one of the most important dynamic effects of regional economic

dinamičkih efekata regionalnih ekonomskih integracija. Integracije obezbjeđuju rast tržišta, a veće tržište ima više šansi da bude ekonomski efikasnije i da bolje alokira proizvodne faktore. Velika tržišta omogućavaju kompanijama korištenje komparativnih prednosti. To neminovno dovodi do rasta agregatne tražnje i investicija, utiče na pad fiksnih troškova koji zavise od veličine proizvodnih postrojenja. Zemlje članice integrisanog prostora vrše specijalizaciju svojih privrednih aktivnosti na osnovu dostupnih komparativnih prednosti. Rast konkurencije se smatra kao bitan efekat regionalnog integrisanja i dinamičkog je karaktera. Veća konkurentnost unutar određene regionalne zone rezultira iz uloge proširenog tržišta. Faktor proširenog tržišta podriva ulogu monopola, omogućava opstanak preduzeća optimalne veličine, povećava mogućnost izbora i supstitucije. Konkurencija, istovremeno, inspiriše tehnološki progres i biće najintenzivnija u novim industrijama. Odnos razmjene predstavlja odnos između uvoznih i izvoznih cijena. Kada npr. zemlja poveća svoje izvozne cijene, odnosi razmjena će se poboljšati. Isti slučaj će se desiti kod smanjenja uvoznih cijena. Carinski sistem može izvršiti pritisak na aktere u pravcu smanjenja cijena, a u cilju jačanja konkurentnosti na integrisanom tržištu. Što je regionalna integracija šira to su veće mogućnosti da se postigne uspjeh, a postiže se i snažniji uticaj na dobrobit potrošača. (Popović, 2016).

Većina efekata regionalnih ekonomskih integracija ima kao rezultat povećanje spoljne trgovine njenih članica. Ovo je važno zbog značaja koji spoljna trgovina ima za svaku zemlju, a posebno za male otvorene ekonomije. Pri tom, koristi od spoljne trgovine nisu ograničene samo na trgovinu robama. Nevidljivi oblici trgovine, međunarodno kretanje usluga, radne snage, kapitala, donose stvarnu dobit kao i trgovina robama (Krajišnik, 2014). Zemlje imaju dobitke od međunarodne trgovine jer se svaka od učesnica bavi poslovima u kojima je relativno uspješnija i trgovinom dostižu ekonomiju obima u proizvodnji i time povećavaju efikasnost (Krugman, 2009). Zbog toga se, većina zemalja putem spoljne trgovine povezuje sa

integrations. Integrations ensure market growth, since a bigger market has more chances to be economically effective and to better relocate the factors of production. Big markets enable the companies to the use of competitive advantages. It inevitably brings to an increase of the aggregate demand and investments, affects the decrease of the fix costs which depend on the size of manufacturing plants. The member states of an integrated area perform the specialization of their own economic activities based on available competitive advantages.

The increase of competence is seen as an important effect of regional integration and it has a dynamic feature. Bigger competence inside a certain regional area comes from the role of the expanded market. The expanded market factor undermines the role of monopoly, enables the existence of the optimal size enterprises, and increases the possibility of choice and substitution. The competence, at the same time, inspires technological progress and it will be more intensive in the new industries.

Exchange ratio represents the relation between the import and export prices. For instance, when, a country increases its export prices, exchange ratio will be improved. The same happens with the decrease of import prices. Custom system can make pressure on the stakeholders in direction of decreasing prices, and with the aim of strengthening the competence on the integrated market. The bigger is the regional integration, the bigger are the possibilities to achieve success, and a stronger impact on the wellbeing of the consumers is achieved. (Popovic, 2016.)

The result of the effects of the regional economic integrations is the increase of the foreign trade of its members, which is important because of the importance that the foreign trade has to every country, and especially for the small open economies. Thereby, benefits from the foreign trade are not limited to the merchandise trade only. Invisible trade forms, international traffic of services, labor force, capital, bring real profit as merchandise traffic. (Krajišnik, 2014.). Countries make profit from international trade because every participant does jobs in which has more success and through the trade reach the economies of scale and thereby increase effectivity. (Krugman, 2009.) For this reason, most countries are connected through the trade

mnogim drugim zemljama, a upravo trgovinske veze često predstavljaju osnovu nastanka mnogih regionalnih ekonomskih integracija. Značaj spoljne trgovine se ogleda i u tome da, uvoz i izvoz, svaki na svoj način, utiču na bruto domaći proizvod zemlje, a samim tim i na životni standard njenih stanovnika.

EFEKTI PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE NA SPOLJNU TRGOVINU NOVIH ČLANICA

Spoljna trgovina je veoma važna za Evropsku uniju odnosno za njene članice. Evropska unija je najveća trgovinska sila svijeta (Vukmirica, Špirić, 2005). Sve zemlje koje su se do sada priključile Evropskoj uniji imale su pozitivne efekte na spoljnu trgovinu, mada su ti efekti imali različit intenzitet kod različitih zemalja. Takođe, raspodjela ukupnih efekata na spoljnotrgovinsku razmjenu između starih i novih članica, kao i između velikih i razvijenih u odnosu na male i manje razvijene zemalje bila je različita. (Krajišnik, Krčmar, 2017).

Pozitivni efekti priključenja Evropskoj uniji na spoljnu trgovinu novih članica ogledaju se u povećanju spoljnotrgovinske razmjene, posebno rastu izvoza, što je prvo imalo kao posljedicu smanjenje spoljnotrgovinskog deficita a nakon toga i ostvarivanje suficita u razmjeni sa inostranstvom.

Tabela 1.
Spoljna trgovina (% BDP) novih članica EU

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cyprus	114.81	114.94	112.92	110.94	112.45	111.13	99.18	101.00	102.49	101.39	99.18	108.10
Czech Republic	95.33	114.05	122.28	127.84	130.66	124.56	113.74	129.25	139.29	148.10	148.69	160.39
Estonia	123.42	130.93	136.94	137.16	135.31	137.58	116.71	143.87	170.04	175.79	170.74	166.84
Hungary	117.17	124.01	128.59	150.36	156.54	159.56	146.06	159.89	168.91	167.97	169.93	170.37
Latvia	84.80	93.22	100.78	100.76	96.16	91.82	86.52	107.42	120.64	126.16	121.71	118.91
Lithuania	100.55	101.82	115.02	121.59	113.91	125.85	105.56	132.69	152.68	162.55	166.89	163.40
Malta	157.37	159.01	156.72	177.51	180.79	177.06	157.79	172.95	182.51	182.51	182.51	182.51
Poland	69.44	71.82	70.79	78.30	80.95	81.51	75.91	82.76	88.03	90.31	90.30	93.74
Slovenia	126.07	139.94	148.73	166.38	168.20	163.72	136.69	154.40	171.54	179.90	181.37	179.69
Slovakia	102.11	111.38	119.80	129.44	136.49	134.14	112.62	127.09	138.84	142.11	143.37	145.47
Bulgaria	79.28	93.29	99.87	111.29	122.61	124.27	93.12	110.20	123.67	129.62	134.53	131.09
Romania	76.51	80.21	75.93	76.05	72.59	67.12	61.15	70.74	79.26	79.73	80.15	82.17

Izvor: Autor na osnovu podataka <http://databank.worldbank.org>

Analize pokazuju da su sve zemlje (osim Kipra) nakon ulaska u članstvo Evropske

with the other countries, and right the trade connections are often the basis for the creation of regional economic integrations. The importance of the foreign trade also reflects in the fact that the export and import, each one in its own way, affect the gross domestic product of the country, and therefore the living standard of its habitants.

EFFECTS OF THE EU ENLARGEMENT ON THE FOREIGN TRADE OF THE NEW MEMBERS

Foreign trade is very important for the European Union, i.e. for its members. European Union is the biggest trade force in the world (Vukmirica, Spirić, 2005.) All the countries which joined the European Union up to now had positive effects on the foreign trade, although these effects had different intensity from country to country. Moreover, the distribution of the total effects on the foreign exchange between old and new members, and between the big-developed and small-less developed countries, is different (Krajišnik, Krčmar, 2017).

Positive effects of joining the European Union on the foreign trade of the new members is can be appreciated in the increase of the foreign exchange, especially in the increase of export, what determined the decrease of trade deficit, and after that achieving surplus in the foreign exchange.

Table 1.
Foreign trade (% GDP) of the new members

Source: Author based on the data from <http://databank.worldbank.org>

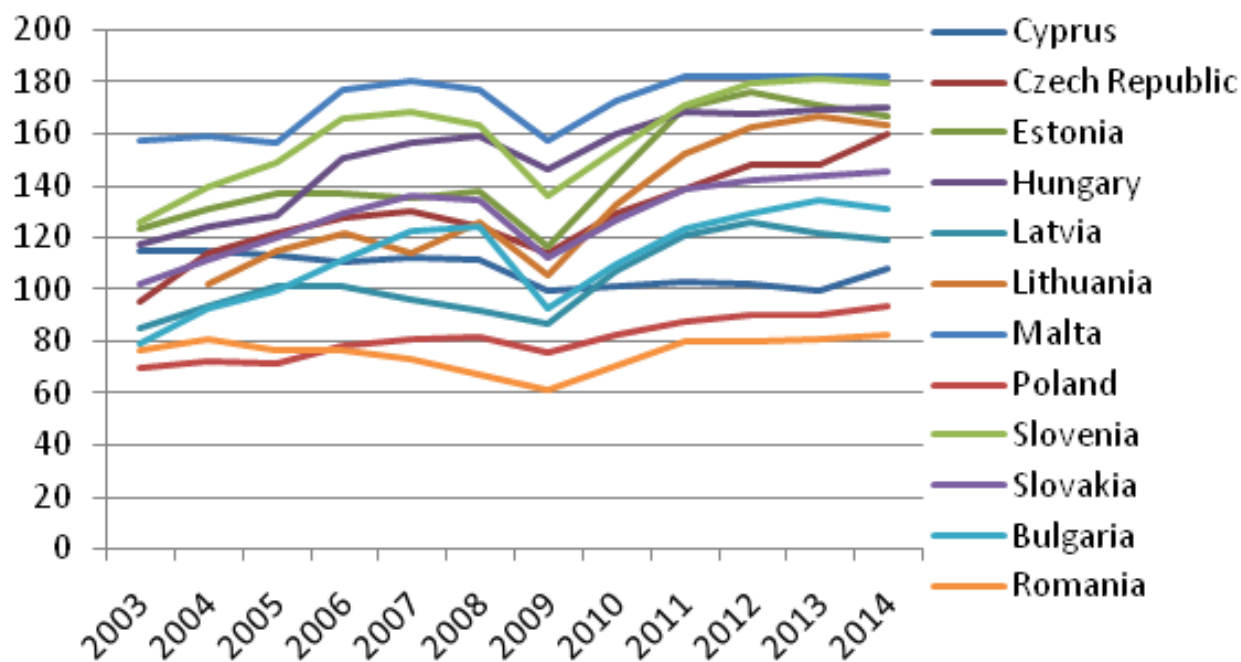
The analysis highlights that all the countries (except Cyprus) had a continuous and constant increase of the share of the foreign

unije imale kontinuiran i značajan rast učešća spoljne trgovine u BDP-u. Najveći rast imale su Češka, Mađarska, Slovenija i Litvanija. Povećanje otvorenosti ekonomije imalo je značajne efekte na njihovu ekonomsku poziciju.

trade in the GDP after joining the European Union; Czech Republic, Hungary, Slovenia and Lithuania had the biggest increase. The boost of the economic opening had significant effects on their economic position

Grafikon 1 *Spoljna trgovina robe i usluga novih članica EU*

Graph 1 *Foreign trade of goods and services of the new members of the EU*

Analiza pokazuje da se otvorenost privreda zemalja petog proširenja, mjerena učešćem spoljne trgovine u BDP-u, kao i koeficijent izvoza znatno razlikuju od zemlje do zemlje. Efekat stvaranja trgovine nastao proširenjem Evropske unije pozitivno je uticao na povećanje izvoza novih članica.

The analysis points out that the economic opening of the fifth enlargement, measured by the share of the foreign trade in the GDP, as a coefficient of export, is substantially different from country to country. The effect of trade creation made by the European Union enlargement fostered the increase of export of the new members.

Tabela 2.
Izvoz roba i usluga (%BDP-a)

Table 2
Export of goods and services (% GDP)

Country	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cyprus	58,17	57,40	56,19	53,99	53,82	50,18	47,34	47,71	49,54	49,73	50,83	55,43
Czech Rep	47,06	57,43	62,31	65,29	66,55	63,36	58,81	66,18	71,62	76,53	77,25	83,62
Estonia	57,46	61,53	65,92	63,51	63,22	66,82	60,84	75,12	87,93	88,39	86,09	84,73
Hungary	56,60	60,02	63,15	74,63	78,61	79,96	75,06	82,62	87,53	87,42	88,76	89,25
Latvia	36,13	38,87	43,15	40,03	38,55	39,46	42,45	52,98	57,83	60,87	59,40	58,02
Lithuania		47,40	53,92	55,69	50,42	57,14	51,94	65,40	75,06	81,71	84,07	81,76
Malta	78,83	78,41	76,81	86,49	89,22	87,78	78,78	88,18	93,61	93,63	93,51	93,70
Poland	33,39	34,64	34,92	38,20	38,82	38,32	37,58	40,47	43,14	45,05	46,09	47,45
Slovenia	50,90	54,97	59,58	64,70	67,60	66,11	57,24	64,32	70,42	73,25	74,69	76,80
Slovakia	62,09	68,61	72,07	81,19	83,54	80,44	67,64	76,49	85,32	91,80	92,95	91,93
Romania				32,28	29,30	30,43	30,60	35,42	40,03	40,00	41,98	41,13
Bulgaria				48,00	53,31	53,62	43,79	55,14	63,64	64,60	68,39	67,90

Izvor: Autor na osnovu podataka <http://data-bank.worldbank.org>

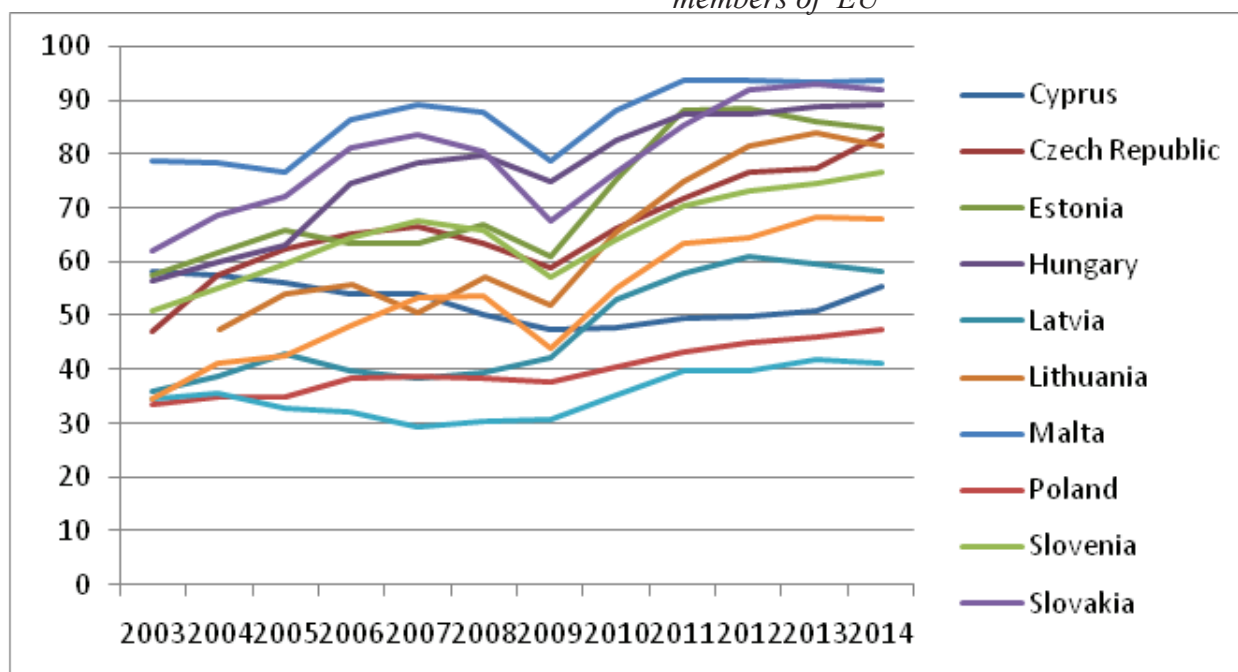
Source: Author based on the data from <http://databank.worldbank.org/>

Rezultati analize pokazuju da u periodu neposredno prije ulaska posmatranih zemalja u EU, odnosno u periodu od 2000. do 2003. Godine dolazi do blagog pada izvoza u većini zemalja, osim Poljskoj, Sloveniji i Slovačkoj. Takođe, neposredno nakon ulaska u EU, većina zemalja bilježi rast izvoza, osim Malte čiji se izvoz u 2005. Godini smanjio za 2% u odnosu na 2003. godinu, i Kipra, čiji je izvoz u 2003. Godini iznosio 58,1% a u 2005. godini 56,2% BDP-a. Vidljivo je da nisu sve zemlje bile jednako spremne za ulazak na jedinstveno tržište Evropske unije i konkurenciju na njemu. U posmatranom periodu, od 2003. do 2005. godine, najveći rast učešća izvoza u BDP-u imala je Češka, i to u iznosu od 32%. Najmanji rast imala je Poljska od samo 4%. Do značajnog pada izvoza u svim zemljama dolazi u periodu od 2008. do 2010. godine, a on je uzrokovan svjetskom ekonomskom krizom. U tom periodu, najveći pad se desio u Slovačkoj u kojoj je učešće izvoza u BDP-u u 2009. godini palo za 15% u odnosu na 2008. godinu.

Grafik 2

Izvoz roba i usluga novih članica EU

Nakon 2010. godine dolazi do rasta učešća izvoza u BDP-u u svim zemljama. Ukoliko posmatramo 2014. godinu, odnosno 10 godina nakon integracije u EU, vidjećemo da je u svim zemljama došlo do značajnog rasta učešća izvoza u BDP-u, osim na Kipru,

With reference to the observed countries, the exits of the analysis show that in the period just before joining the EU, i.e. from 2000 to 2003, there was a little decrease of the export in most countries, except Poland, Slovenia and Slovakia. Moreover, after joining the EU, many countries increased export, except Malta, whose export had a decrease of 2% compared to 2003 and Cyprus, whose export in 2003 amounted 58,1% and in the 2005 56,2% of GDP. It is evident that not all countries were ready to enter the Europe single market and to compete on it.

In the observed period, from 2003 to 2005, Czech Republic had the biggest increase of the share of export in the GDP, in the amount of 32%. Poland registered the smallest increase, just 4%. A significant increase of export was registered in all countries from 2008 to 2010, and it was due to the global economic crisis. In that period, the biggest decrease happened in Slovakia with the decrease of the share of export in the GDP of 15% in 2009, compared to 2008.

Graph 2

Export of goods and services of the new members of EU

After 2010, the share of export in the GDP increased in all countries. If we take a look at 2014, i.e., ten years after the integration in the EU, we can see that in all countries there was a significant increase of the share of

gdje je učešće u 2014. godini opalo za 3,4% u odnosu na 2004. godinu. Sve ostale zemlje bilježile su rast, i to od minimalnih 19,3% na Malti, do najviše 72,5% u Litvaniji. Značajan rast zabilježile su i Mađarska u iznosu od 48,78% i Češka u iznosu od 45,60%.

Možemo vidjeti da je učešće izvoza u BDP-u Rumunije od 2007. godine, odnosno od ulaska u EU stalno raslo. U 2007. godini to učešće je iznosilo 29,3%, a u 2014. godini 41,13%. Za razliku od Rumunije koja je imala stalni rast učešća izvoza u BDP-u, Bugarska je bilježila skromniji rast, kao i izvjestan pad u vrijeme ekonomske krize.

Porast izvoza, koji je pored ostalog bio uslovljen efektima stvaranja trgovine, kao i dinamičkim efektima integriranja ovih zemalja u Evropsku uniju, pozitivno je uticao na spoljnotrgovinske bilanse zemalja novih članica, koje su iz zone većeg ili manjeg deficita u spoljnotrgovinskoj razmjeni postale zemlje sa suficitom.

export in the GDP, except in Cyprus, where the share in 2014 compared to 2004 decreased of 3,4%. All the other countries registered an increase, from the minimal 19,3% of Malta to the maximum 72,5% of Lithuania. Hungary 48,78% and Czech Republic 45,60% had a substantial increase as well.

We can see that the share of export in the GDP in Romania, has been constantly increasing since 2007, i.e., since it joined the EU. In 2007 the share amounted to 29,3% and in 2014 to 41,13%. Unlike Romania, which had constant increase of the share of export in GDP, Bulgaria had quite modest increase, and a certain decrease during the economic crisis.

The increase of export, caused by the effects of trade creation and dynamic effects of integration of these countries in the European Union, positively affected balances of trade of new members, which became countries with a surplus, unlike the countries with a smaller or bigger deficit.

Tabela 3.
Spoljnotrgovinski bilans (%BDP-a)

Country	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cyprus	1,53	-0,12	-0,54	-2,96	-4,81	-10,78	-4,50	-5,57	-3,42	-1,93	2,48	2,76
Čzech Republic	-1.2	0.81	2.35	2.74	2.45	2.17	3.88	3.10	3.95	4.95	5.81	6.85
Estonia	-8.50	-7.88	-5.10	-10.15	-8.88	-3.93	4.96	6.36	5.82	1.00	1.44	2.62
Hungary	-3.97	-3.96	-2.29	-1.11	0.70	0.35	4.06	5.36	6.16	6.86	7.59	7,27
Latvia	-12.55	-15.47	-14.47	-20.70	-19.07	-12.89	-1.61	-1.46	-4.98	-4.41	-2.92	-2.86
Lithuania	-7.08	-7.02	-7.18	-10.20	-13.08	-11.57	-1.68	-1.88	-2.55	0.86	1.25	0.12
Malta	0.30	-2.19	-3.09	-4.53	-2.36	-1.50	-0.23	3.42	4.71	3.41	3.41	3.42
Poland	-2.65	-2.54	-0.94	-1.90	-3.30	-4.87	-0.75	-1.81	-1.76	-0.21	1.89	1,28
Slovenia	-0.32	-1.44	-0.64	-0.05	-1.30	-1.93	1.87	1.55	1.10	4.39	6.01	8.14
Slovakia	-1.89	-2.73	-4.59	-3.99	-1.12	-2.84	-1.41	-1.42	-0.89	3.70	4.54	4.18
Romania				-12.01	-13.89	-13.04	-6.04	-5.73	-5.33	-5.16	-0.56	0.09
Bulgaria				-17.46	-19.16	-20.16	-8.56	-2.79	0.98	-2.84	-0.58	-0.71

Izvor: Autor na osnovu podataka <http://databank.worldbank.org>

U godini prije ulaska u EU, sve zemlje petog proširenja su imale deficit spoljne trgovine, osim Malte i Kipra. Najveći deficit imale su Bugarska i Latvija, -17,46% i -12,55%, respektivno, a najmanji Slovenija i Češka, -0,32% i -1,2%.

Table 3.
Balance of trade (%GDP)

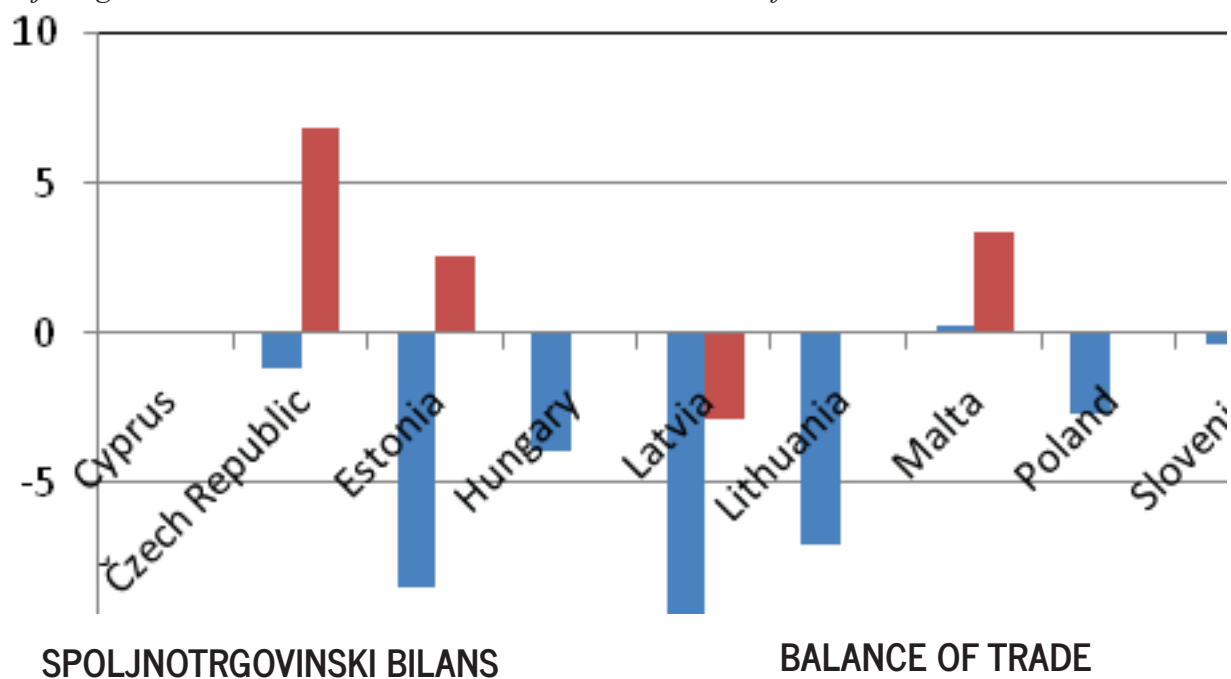
Country	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cyprus	1,53	-0,12	-0,54	-2,96	-4,81	-10,78	-4,50	-5,57	-3,42	-1,93	2,48	2,76
Čzech Republic	-1.2	0.81	2.35	2.74	2.45	2.17	3.88	3.10	3.95	4.95	5.81	6.85
Estonia	-8.50	-7.88	-5.10	-10.15	-8.88	-3.93	4.96	6.36	5.82	1.00	1.44	2.62
Hungary	-3.97	-3.96	-2.29	-1.11	0.70	0.35	4.06	5.36	6.16	6.86	7.59	7,27
Latvia	-12.55	-15.47	-14.47	-20.70	-19.07	-12.89	-1.61	-1.46	-4.98	-4.41	-2.92	-2.86
Lithuania	-7.08	-7.02	-7.18	-10.20	-13.08	-11.57	-1.68	-1.88	-2.55	0.86	1.25	0.12
Malta	0.30	-2.19	-3.09	-4.53	-2.36	-1.50	-0.23	3.42	4.71	3.41	3.41	3.42
Poland	-2.65	-2.54	-0.94	-1.90	-3.30	-4.87	-0.75	-1.81	-1.76	-0.21	1.89	1,28
Slovenia	-0.32	-1.44	-0.64	-0.05	-1.30	-1.93	1.87	1.55	1.10	4.39	6.01	8.14
Slovakia	-1.89	-2.73	-4.59	-3.99	-1.12	-2.84	-1.41	-1.42	-0.89	3.70	4.54	4.18
Romania				-12.01	-13.89	-13.04	-6.04	-5.73	-5.33	-5.16	-0.56	0.09
Bulgaria				-17.46	-19.16	-20.16	-8.56	-2.79	0.98	-2.84	-0.58	-0.71

Source: Author based on the data from <http://databank.worldbank.org/>

During the year before the joining the EU, all the countries of the fifth enlargement had a deficit of balance of trade except Malta and Cyprus. The biggest deficit was registered by Bulgaria and Latvia -17,46% and -12,55%, respectively, the smallest by Slovenia and Czech Republic -0,32% and -1,2%.

Zemlje sa niskim deficitom u spoljnoj trgovini poput Slovenije, Češke, Slovačke i Mađarske su najspremnije dočekale uključenje u članstvo. One su relativno brzo, za par godina, postale zemlje sa suficitom, Češka Republika već od prve godine uključivanja. Kod zemalja sa visokim deficitom uravnoteženje spoljnotrgovinskog bilansa je išlo sporije, ali se ipak dogodilo.

Grafik 3
Spoljnotrgovinski bilans

The countries with a low deficit of balance of trade like Slovenia, Czech Republic and Hungary were more ready for the membership. They became quite fast, in just a few years, countries with a surplus; Czech Republic already from the first year of joining. With reference to the countries with a high deficit, the balancing went slower, but it still happened.

Graph 3
Balance of trade

Deset godina nakon ulaska u EU, sve zemlje bilježe poboljšanje spoljnotrgovinskog bilansa. Sve zemlje u 2014. godini imaju suficit spoljne trgovine, osim Latvije i Bugarske koje imaju deficite od -2,86% i -0,71% BDP-a respektivno. Treba imati u vidu da je Latvija u 2004. godini imala deficit od -15,47% BDP-a, tako da je i ona u toku deset godina članstva u EU ostvarila značajno smanjenje spoljnotrgovinskog deficita. U godini ulaska u EU, Rumunija i Bugarska imale su deficite spoljne trgovine u iznosu od -13,9% i -19,1% BDP-a. U 2014. godini Rumunija je ostvarila suficit u iznosu od 0,09% GDP-a, dok je Bugarska imala deficit spoljne trgovine od -0,7%, što predstavlja značajno smanjenje deficita u odnosu na 2007. godinu.

Ovim pozitivnim promjenama je svakako pogodovao efekat stvaranja trgovine i porast intraregionalne razmjene između zemalja članica Unije.

Ten years after joining the EU, all the countries improved their balance of trade. All the countries in 2014 had a surplus of balance of trade, except Latvia and Bulgaria, which had deficits of -2,86% and -0,71% of GDP% respectively. However, we must consider that Latvia, in 2004, had a deficit of -15,47% of GDP, so it also had a significant decrease of deficit of the balance of trade during ten years of membership in EU. During the year in which they joined the EU, Romania and Bulgaria had deficits of balance of trade of -13.9% and -19.1% of GDP. In 2014 Romania had a surplus of 0,09% of GDP, meanwhile Bulgaria had a deficit of -0,7%, which is a significant decrease of deficit compared to 2007.

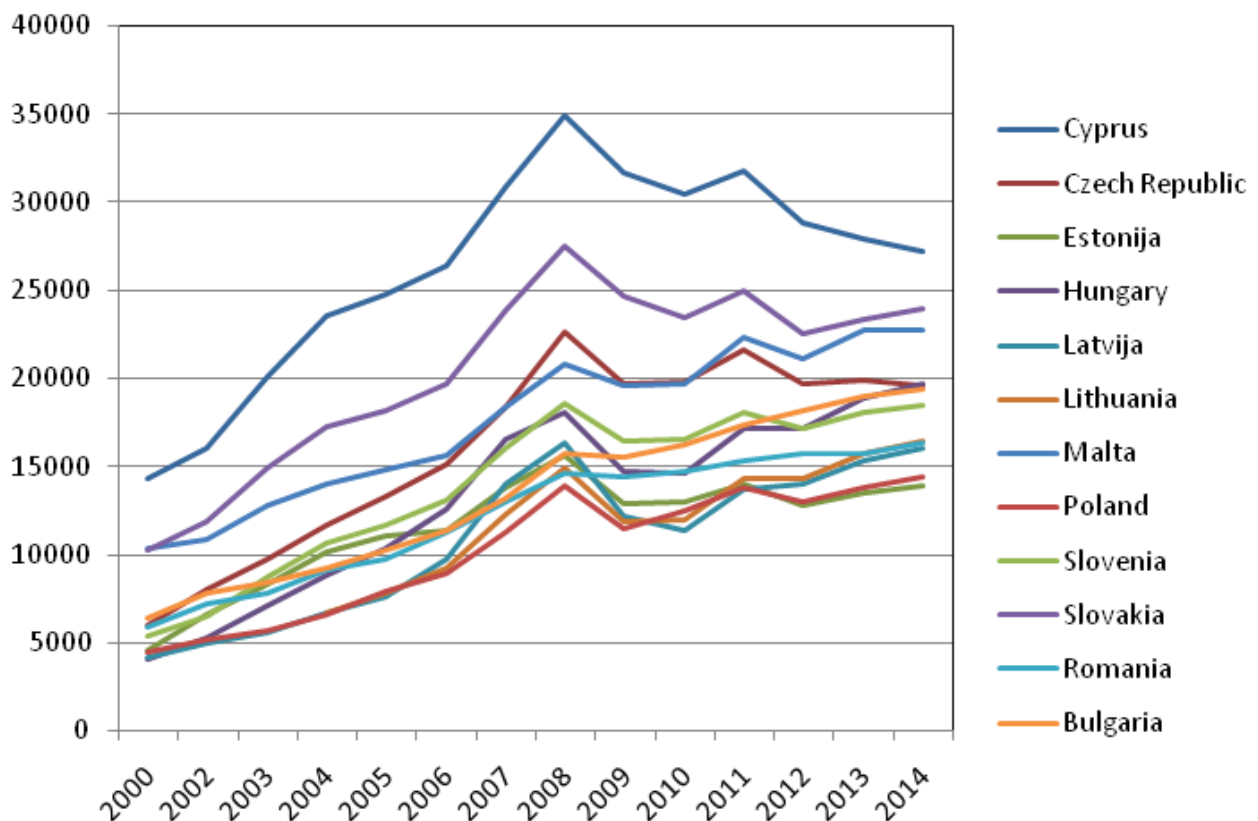
These positive changes were fostered by the effect of trade creation and the increase of the intraregional exchange between the countries members of the Union.

UTICAJ POVEĆANJA IZVOZA NA EKONOMSKI RAST NOVIH ČLANICA EVROPSKE UNIJE

Na temu uticaja spoljne trgovine na ekonomski razvoj urađeno je dosta analiza. Mnoge ukazuju da spoljna trgovina ima pozitivan uticaj na ekonomski rast (Nikolić, 2005). Ovo je posebno istaknuto kod uticaja izvoza na rast proizvodnje i nacionalnog dohotka (Krajišnik, Tomaš, 2014). Izvoz uzrokuje povećanje proizvodnje veće od one koja je plasirana u inostranstvo, što se određuje preko spoljnotrgovinskog multiplikatora (Maklup, 1950).

Sve nove članice petog proširenja Evropske unije su imale značajne stope rasta BDP-a, osim u periodu glavnog udara svjetske ekonomske krize kada je došlo do smanjenja stopa.

Grafik 3
Spoljnotrgovinski bilans

Kumulativne stope rasta BDP-a po stanovniku u posmatranom periodu su se kretale od 35,2% u Kipru do 188,2% u Litvaniji. Veći broj zemalja novih članica kao što su: Češka, Slovenija, Mađarska, Poljska, Latvija su imale kumulativne stope rasta veće od 100% za

IMPACT OF THE EXPORT INCREASE ON THE ECONOMIC GROWTH OF NEW MEMBERS OF EUROPEAN UNION

A lot of studies have been made about the impact of the foreign trade on the economic growth. Most of them show that foreign trade has a positive impact on the economic growth (Nikolic, 2005). This is specifically highlighted by the impact of the export on the increase of production and national income (Krajišnik, Tomas, 2014). The increase of production caused by export is bigger than the production that is placed abroad, which is defined through the foreign trade multiplier (Machlup, 1950).

All new members of the fifth enlargement of the European Union had significant growth rates of the GDP, except in the period of the main impact of the economic crisis, when the rates decline

Graph 3
Balance of trade

The cumulative growth rates of the GDP per capita in the observed period went from 35,2% in Cyprus to 188,2% in Lithuania. A lot of new members like Czech Republic, Slovenia, Hungary, Poland, Latvia had cumulative growth rates higher than

period od 2003. do 2014. godine.

Imajući u vidu sve naprijed navedeno postavlja se pitanje, koliko je izlazak na veliko jedinstveno tržište Evropske unije, odnosno otvaranje privreda i povećanje izvoza imalo uticaj na ekonomski rast novih članica.

U nastavku je predstavljena analiza uticaja rasta izvoza na ekonomski rast zemalja novih članica EU mjerena stopom rasta BDP-a. Za analizu je korištena jednostavna linearna regresiona analiza, u kojoj je zavisna varijabla kumulativni rast BDP-a zemalja članica, a nezavisna varijabla kumulativni rast BDP-a zemalja članica, a nezavisna varijabla kumulativni rast izvoza u posmatranom periodu. Za potrebe regresione analize korišten je ekonometrijski program Eviews, verzija 6, primjenom metoda najmanjih kvadrata. Kao period za istraživanje uzet je period od 2003. godine, godina prije velikog proširenja Evropske unije, do 2014. godine, godina nakon posljednjeg proširenja. U tabeli 4. prikazani su podaci koji su korišteni u regresionoj-analizi.

Tabela 4

Povećanje izvoza i BDP-a u periodu 2003-2014

Country	Export2003. In million \$	Export2014. In million \$	Export increase %	GDP increase %
Cyprus	8402.84	12874.76	53.20	35.20
Czech Rep.	46732.43	172052.03	268.20	100.70
Estonia	5644.21	22222.46	293.70	66.20
Hungary	47959.64	123480.29	157.50	175.20
Latvia	8681.10	39272.24	338.70	184.80
Lithuania	4243.38	18617.08	352.40	188.20
Malta	4035.88	9099.01	125.40	77.30
Poland	72630.43	258563.64	256.00	153.30
Slovenia	29063.82	92081.53	150.60	111.40
Slovakia	15114.76	37874.16	216.80	61.00
Bulgaria	16150.90	36929.18	128.60	70.90
Romania	39604.95	81865.49	106.7	45.40

Izvor: Autor na osnovu podataka <http://databank.worldbank.org>

Rezultati regresione analize su predstavljeni u narednoj tabeli. U prvom dijelu tabele su sumarni podaci o povezanosti zavisne i nezavisne varijable i pokazuju izraženu

100% between 2003 and 2014.

Considering all that we have mentioned above, the question is, how entering the single market of the European Union (i.e. opening the economies and increase of export) impacted the economic growth of the new members.

Furthermore, the following table analyzes the impact of the increase of export on the economic growth of the new members of the EU measured by the growth rate of the GDP. For the analysis the simple linear regression has been used, in which the dependent variable is given by the the cumulative growth of the GDP of the member countries and the independent variable cumulative growth of the GDP of the member countries and the independent variable by the cumulative growth of the export in the observed period. For the regression analysis the econometric program Eviews, version 6 has been used, with the application of the method of least squares. The research period of our analysis starts from 2003, a year before the great enlargement of the European Union, to 2014, a year after the latest enlargement. Table 4 are shows the data which have been used in the regression analysis.

Table 4

Increase of export and GDP from 2003 to 2014

Source: Author based on the data from <http://databank.worldbank.org/>

The results of the regression analysis are presented in the next table. The first part of the table summarizes data about the connection between the dependent and independent

direktnu linearnu povezanost posmatranih pojava, jer je koeficijent korelacije $r = 0,65$. Koeficijent determinacije $r^2 = 0,42$ pokazuje, da je 42% varijacija BDP po stanovniku određeno promjenama varijable porasta izvoza.

U drugom dijelu tabele prikazana je vrijednost parametra uz nezavisnu varijablu i vrijednost konstante, tako da jednačina regresije glasi:

$$y = 29,9 + 0,37x$$

što znači da povećanje izvoza za jednu jedinicu utiče na rast BDP-a za 0,37 jedinica. U ovom dijelu je prikazana i statistička značajnost zbirnog regresionog rezultata pomoću F testa. Rezultat testa pokazuje ocijenjenu značajnost 2%, što je znatno ispod granične prihvatljivosti od 5%, te se može zaključiti da je porast izvoza značajan za kretanje BDP po stanovniku za nove članice Evropske unije.

Tabela 5

Povećanje izvoza i BDP-a u periodu 2003-2014

Regression statistics	Cumulative regression result
Coefficient of correlation r	0.65
Coefficient of determination r^2	0.42
Corrected r^2	0.36
Standard error	44.7
Number of observations	12

Statistička značajnost i vrijednost parametara u modelu

	Parameter	Standard error	T- Stat	Prob. (F statistic)
Constant	29.99	31.05	0.96	0.36
Export	0.37	0.14	2.68	0.02

Rezultati jednostavne linearne regresije ukazuju da izvoz novih članica EU ima pozitivno i statistički značajno dejstvo na kretanje BDP-a po stanovniku za period od 2003. do 2014. godine.

variable, and it shows an expressed direct linear connection of the observed variables, because the coefficient of correlation $r = 0,65$.

Coefficient of determination $r^2 = 0,42$, shows that the 42% of the variation of the GDP per capita is defined by the changes in the variable increase of export.

The second part of the table shows the value of the parameters with the independent variable and the value of the constant, therefore the regression equation is:

$$y = 29,9 + 0,37x$$

which means that the increase of the export for one unit impacts the growth of GDP for 0,37 units. In this part we can also appreciate the statistical significance of the collective regressive result using the F test. The test result shows rated importance of 2%, which is significantly below the limit of 5%; for this reason we can conclude that the export increase is important for the trend of the GDP per capita of the new members of the European Union.

Table 5

Results of the regression analysis GDP (dependent variable), Export (independent variable)

Statistical significance and the value of parameters in the model

The result of the simple linear regression show that the export of the new members of the EU has a positive and statistical significant impact on the trend of the GDP per capita in the period from 2003 to 2014.

ZAKLJUČAK

Evropska unija je regionalna ekonomska integracija najvišeg oblika integriranja u svijetu. Zbog toga, promjene koje se dešavaju unutar ove integracije imaju značajne efekte na zemlje članice, stare i nove, ali i na druge zemlje, koje su ekonomski povezane sa njom. Današnja Evropska unija, koja ima 28 zemalja članica, je od osnivanja, kada je imala šest članica, doživjela šest proširenja na nove članice. Proces proširenja je imao kao posljedicu statičke i dinamičke efekte ekonomskih integracija. Ti efekti, koji su se veoma jasno vidjeli kroz proces stvaranja i skretanja trgovine, značajno su uticali na spoljnotrgovinske tokove, a posljedično i na ukupan ekonomski razvoj zemalja članica.

Sve zemlje koje su postale članice Evropske unije u postupku petog, velikog proširenja imale su pozitivne efekte na njihovu spoljnu trgovinu i ekonomski rast. Pozitivni efekti priključenja Evropskoj uniji na spoljnu trgovinu novih članica ogledaju se u povećanju spoljnotrgovinske razmjene, posebno rastu izvoza, što je prvo imalo posljedicu smanjenje spoljnotrgovinskog deficita, a nakon toga i ostvarivanje suficita u razmjeni sa inostranstvom. Deset godina nakon ulaska u EU, sve nove članice bilježe poboljšanje spoljnotrgovinskog bilansa, osim Litvanije i Bugarske koje su ostale u zoni, istina niskog deficita spoljnotrgovinske razmjene.

Rast spoljne trgovine, posebno izvoza, imao je pozitivan uticaj na ekonomski rast zemalja članica koje su se pruključile Evropskoj uniji tokom petog proširenja. Ekonometrijska i statsistička analiza pokazuju da je povećanje izvoza novih članica EU imalo pozitivno i statistički značajno dejstvo na porast BDP-a po stanovniku za period od 2003. do 2014. godine.

CONCLUSIONS

The European Union is the regional economic integration with the higher form of integration in the world. Due to that, changes that happen inside this integration have significant effects on the member countries, new ones and old ones, and on the other countries as well, which are economically connected with it.

Nowadays European Union, with 28 member countries since its creation (when it had six members), passed through six enlargements upon the new members. The enlargement process consequently had static and dynamic effects of the economic integrations. Those effects, which were clearly observed through the process of trade creation and diversion, significantly impacted the foreign trade, and consequently the whole economic development of the member countries as well.

All the countries that became members of the European Union during the fifth big enlargement had positive effects on their foreign trade and economic growth. Positive effects of becoming member of the European Union can be observed in the increase of the foreign exchange, especially in the increase of export, which firstly had the decrease of the deficit of the balance of trade and then the achievement of the surplus in the exchange with foreign countries. Ten years after joining the EU the new members improved their balance of trade, except Lithuania and Bulgaria which remained in the area of a low deficit of trade balance.

The growth of foreign trade, especially of the export, had a positive impact on the economic growth of member countries which joined the European Union during the fifth enlargement. Econometric and statistic analysis show that the export increase of the new members of the EU had a positive and statistical significant effect on the growth of the GDP per capita during the period from 2003 to 2014.

Literatura

1. Kovačević, P. (2000), *Euro i svetska privreda*. Beograd: Institut za spoljnu trgovinu.
2. Krajišnik, M; Tomaš, D. (2014). *Uticaj spoljne trgovine na ekonomski rast Republike Srpske*. //Acta Economioca, 12(20), 125-154.
3. Krajišnik, M. (2014). *Spoljna trgovina – politika i poslovanje*. Banja Luka: Ekonomski fakultet
4. Krugman, P; Obstfeld, M. (2008). *International Economics: Theory and Policy*. New Jersey: Prentice Hall.
5. Maklup, F. (1950). *International Trade and the National Income Multiplier*, Philadelphia: The Blakiston Company.
6. Nikolić, G. (2005). *Uticaj spoljne trgovine na ekonomski rast*.//Ekonomski anali, 165, 145-164.
7. Popović, G. (2016). *Ekonomija Evropske unije*. Istočno Novo Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
8. Popović, G. (2009). *Ekonomija Evropske unije*. Banja Luka: Ekonomski fakultet.
9. Vukmirica, V, Špirić, N. (2014). *Evropska i evroazijska unija*
10. Vukmirica, V; Špirić, N. (2005). *Ekonomika i monetarna integracija Evrope*, Banja Luka, Ekonomski fakultet
11. World Bank (2016). *World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files*. [Data files] Dostupno na: <http://databank.worldbank.org>

Literature

1. Kovačević, P. (2000), *Euro and world economy*. Beograd: Institut za spoljnu trgovinu.
2. Krajišnik, M; Tomaš, D. (2014). *Impact of the foreign trade on the economic growth of Republic of Sprska* //Acta Economioca, 12(20), 125-154.
3. Krajišnik, M. (2014). *Foreign trade – policy and management*. Banja Luka: Ekonomski fakultet
4. Krugman, P.; Obstfeld, M. (2008). *International Economics: Theory and Policy*. New Jersey: Prentice Hall.
5. Maklup, F. (1950). *International Trade and the National Income Multiplier*, Philadelphia: The Blakiston Company.
6. Nikolić, G. (2005). *Impact of foreign trade on economic growth*.//Ekonomski anali, 165, 145-164.
7. Popović, G. (2016). *Economy of European Union*. Istočno Novo Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
8. Popović, G. (2009). *Economy of European Union*. Banja Luka: Ekonomski fakultet.
9. Vukmirica, V., Špirić, N. (2014). *Evropska i evroazijska unija*
10. Vukmirica, V.; Špirić, N. (2005). *Economic and monetary integration of Europe*, Banja Luka, Ekonomski fakultet
11. World Bank (2016). *World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files*. [Data files] Dostupno na: <http://databank.worldbank.org>